

bahar 2002

1999 ÖSS'DE UYGULANMAYA BAŞLANAN ÜNİVERSİTEYE GİRİŞTEKİ YENİ SINAV SİSTEMİNİN MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİME ETKİLERİ

Mustafa AYRAL

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

Bu çalışmada, 1999 yılından itibaren uygulanmaya başlanan üniversiteye giriş sınav sisteminde yapılan değişikliklerin, mesleki ve teknik ortaöğretime olan etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Sınav sisteminde yapılan değişiklik, yükseköğretime girişte ortaöğretimdeki başarının ağırlığını arttırmak ve alan katsayısı uygulamasına geçmek şeklinde özetlenebilir. Bu değişikliklerin doğurduğu sonuçlar, mesleki ve teknik ortaöğretim içinde din öğretimi okullarındaki öğrenci sayılarında önemli ölçüde azalmaya yol açmış, diğer mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında ise, önemli sayılabilecek bir değişme yaratmamıştır. Yeni sistemin etkili olduğu bir alan da, ortaöğretimden yükseköğretime geçişte program uyumunun sağlanması açısından olumlu getirilerinin olmasıdır. Bunun yanı sıra, yeni sistemin kimi eksikliklerinin olduğu da söylenebilir.

Eğitimin, ekonomik ve toplumsal değişme sürecinde toplumun insangücü niteliklerini üretmek gibi önemli bir işlevi vardır (Ünal, 1993, 21). Bu nedenle genel ekonomik politika ile ekonomik sisteme eğitilmiş insangücü sağlayan eğitim sisteminde izlenecek politika arasında yakın bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Eğitimin nitelikli insangücü yetiştirme amacının, ekonomik yapı ve işleyiş doğrultusunda olması gereği, bu ilişkiden birini ifade eder.

Kalkınma sürecinde olan Türkiye'de, sanayiinin en çok gereksinim duyduğu insangücü, nitelikli, teknik ara insangücüdür. Bu insangücünü yetiştiren okullar ise, endüstri meslek liseleri ve teknik liselerdir (Ünal, 1987). Ama,

yıllardan beri yürütülen eğitim politikaları sonucu, mesleki-teknik ortaöğretim yeterince geliştirilememiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, mesleki ve teknik eğitimin var olan durumuna ilişkin olarak ; 1999-2000 yılında genel/mesleki-teknik eğitim okullaşma oranının 36,6 / 22,8 olduğu; 1995-96 öğretim yılında %23,4 olan mesleki ve teknik eğitimdeki okullaşma oranının, 1999-2000 öğretim yılında %22,8'e gerilediği; ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması ve özellikle mesleki-teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi nedeniyle, yükseköğretim kurumları önündeki yığılmaların devam ettiği; kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların verimli kullanılamaması ve sanayi ile işbirliğinin yeterince geliştirilememesi gibi nedenlerle mesleki ve teknik eğitimde plan hedeflerinin gerisinde kaldığı; İş piyasasının gereksinim duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programlarının geliştirilmesinde yetersiz kaldığı belirtilmektedir (DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000, 80-84).

Bu gün itibariyle bile, mesleki ve teknik eğitim veren okulların sayısının artırılması ve bu alandaki okullaşma oranının genel eğitime göre öne çıkarılması, kendi başına sorunu çözecek gibi görünmemektedir. Çünkü Türkiye'de, okul ile sanayi ve işgücü piyasası arasında sağlıklı bir ilişkiden söz etmek olası değildir. Bu ilişki kurulamadığı sürece de, mesleki ve teknik okulların işgücü piyasası ve günümüzün üretim koşullarının gereksindiği nitelik ve sayıda meslek adamı değil, yalnızca bir mesleğin bilgi ve becerilerini kazanmış insanlar yetiştirmesinden söz edilebilir. Bu durum, mesleki ve teknik eğitimden beklenen asıl sonuç değildir. Bu sonucun doğmasında kimi etkenlerin olduğu söylenebilir:

1. 16. Milli Eğitim Şurasında da belirtildiği gibi, Türkiye'nin sektörel dağılım haritasının olmayışı, sanayiinin hangi alanında ne kadar insangücüne gereksinim olduğunun bilinmeyişi,
2. Eğitim ile meslek standartları arasında bir ilişkinin kurulamamış olması,
3. Yerel ve bölgesel düzeyde olmak üzere, geleceğe dönük gelişme eğilimlerinin de dikkate alınarak insangücü gereksinmesinin belirlenmemiş olması,
4. Kurumsal bir temele dayalı olarak meslek standartlarının belirlenmemiş olması,
5. Verilecek mesleki eğitimin düzeyinin (ana meslek alanları, meslek alanları ve uzmanlık alanları olmak üzere) ve bu düzeylerdeki mesleki

eğitimin hangi eğitim kurumları tarafından verileceğinin belirlenmemiş olması,

6. Üretim düzeninde geçerli olan koşulların, eğitim sistemine nasıl yansımaları gerektiğinin net olarak bilinmeyişi.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da belirtildiği üzere, mesleki ve teknik eğitim kurumlarının asıl amacı, işgücü piyasasına nitelikli insangücü yetiştirmektir. Bu öğretim kurumlarının mezunları, işgücü piyasasıyla işbirliği olmaması sonucu, belirli bir işe kavuşturulamamakta ve öğrencilerde yükseköğretim görme isteği artmaktadır. Bu isteğin önemli bir bölümü de, kendi alanları dışındaki yükseköğretim programlarına yönelmektedir. Bu durumda, mesleki-teknik eğitim kurumları, asıl işlevinden uzaklaşmakta ve verilen eğitimin gereği tartışılır olmaktadır. Bu sonucun doğmasında, yine sekizinci planda belirtildiği üzere, iş piyasasının gereksindiği türde mesleki-teknik eğitim kurumlarının geliştirilmesinde yetersiz kalınmasıdır. Özellikle, istihdam olanağı çok sınırlı olan din öğretimi okullarının sayıca çok fazla artırılması, buna karşın, teknik eğitimin yeterince desteklenmemesi, mezun olduklarında işsiz kalma olasılıkları yüksek olan ve yükseköğretime devamdan başka seçeneği olmayan bir öğrenci kitlesi ortaya çıkarmaktadır.

Bu olumsuz tablonun düzeltilebilmesi için, 16. Milli Eğitim Şûrasında mesleki eğitimin ortaöğretim düzeni içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılmasıyla ilgili kimi kararlar alınmış ve bunların uygulamaya geçirilmesi amacıyla, Bakanlığın ilgili birimleri görevlendirilerek bir icra planı hazırlanmıştır. Şûrada, mesleki eğitimle ilgili olarak; ortaöğretimde bu günkü şekliyle kurum düzeyinde çeşitlilik yerine, kurum içinde program çeşitliliğine gidilmesi; ülke kaynaklarının amaca uygun kullanılabilmesi açısından, her düzeyde eğitim ve istihdam bağlantısının kurulmasına önem verilmesi; mesleki ve teknik eğitim programlarından mezun olanların, kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarına geçişlerinin kolaylaştırılması; mesleki ortaöğretimde yalnızca bir meslekte derinliğine beceri öğretimini temel alan geleneksel yaklaşımın yerine, mesleki eğitimin başlangıç modülleri, teknoloji eğitimi bağlamında ortak tabanlı yeterliklerin geliştirilmesi; meslek eğitiminin yalnızca istihdam beklentisine değil, istihdam talebine ve beklentisine yanıt verecek işgücünü yetiştirme anlayışı üzerine oturtulması yönünde kararlar alınmıştır (MEB Tebliğler Dergisi Sayı: 2504, 1999).

Sekizinci planda da mesleki-teknik eğitimle ilgili olarak; orta ve

mustafa ayrıl

yükseköğretimde örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime öncelik verileceği; ortaöğretimde, okul türü yerine program türünü temel alan bir yapıya kavuşturularak, meslek eğitimine geniş tabanlı bir temel eğitim programı ile başlanacağı; üniversiteye giriş sınavında normal liseler ile mesleki-teknik lise mezunları arasındaki farklı değerlendirmeler kaldırılarak; mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaşması teşvik edileceği; mesleki-teknik eğitim programlarının çalışma yaşamı ile işlevsel işbirliğini geliştirmek üzere meslek standartlarına dayalı olarak yapılmasının sağlanacağı, hedef olarak belirlenmiştir (DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,2000,84,223).

Hedefler bölümünde, 16. Milli Eğitim Şurasında da yer aldığı gibi, ortaöğretimde çok programlı lise şeklindeki örgütlenmeye ve meslek eğitiminde ortak ve temel eğitimden uzmanlık eğitimine doğru gidileceği belirtilmektedir. Bir önemli nokta da, yeni sınav sisteminin, mesleki-teknik eğitim üzerinde olumsuz etki yaptığı ve yaygınlaşmasını ve mesleki-teknik eğitim mezunlarına kendi alanlarında yükseköğretim görmeyi engellediğinin üzerinde durulması ve bunun kaldırılmasının gerektiğinin plan hedefleri arasında yer almasıdır. Oysa daha sonra da değinileceği gibi, ek katsayı uygulaması ile mesleki-teknik eğitim mezunlarının kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarına geçişleri kolaylaşmaktadır. Ayrıca genel ortaöğretim kurumları mezunlarının mesleki-teknik eğitimin devamı olan, mesleki-teknik yükseköğretim kurumlarını seçmeleri durumunda, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanlarının 0,5 yerine 0,2 katsayısıyla çarpılmaktadır ki, bu uygulama da mesleki-teknik eğitim mezunlarının yararınadır. Sekizinci planda, var olan durum belirtilirken, mesleki-teknik eğitim okullarının gereksinim duyulan program türüne göre açılmadığı ve işgücü piyasası ile işbirliği olmaması sonucu, mezunlarının yükseköğretim önünde yığıldığından yakınılırken; bu sorunu çözmeye bir etken olabilecek yeni sınav sistemine son verilmesi isteği çelişir gibi görünmektedir.

Bu çalışmada, yükseköğretime girişte yapılan düzenlemelerin, gerçekten de mesleki-teknik öğretim üzerinde gerek öğrenci sayıları açısından, gerekse bu okul mezunlarının yükseköğretime geçişleri açısından olumsuz etkilerinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca sınav sisteminde yapılan düzenlemelerin, mesleki-teknik liselerin gelişimini engelleyeceği, öğrenci sayılarının azalacağı yönünde eleştirilerde bulunmaktadır. Gerçekte, yeni sınav sistemi mesleki-teknik eğitimi planlamaya ilişkin bir uygulama olmamasına karşın, yapılan eleştiriler, dolaylı olarak bir planlama kararı etkisi göstereceği üzerindedir.

YENİ SINAV SİSTEMİ

Yükseköğretime geçiş sistemini düzenleyen Yükseköğretim Kurulu (YÖK), yukarıda değinilen sorunların çözümüne de katkı sağlamak üzere, aşağıda belirtilen temel amaçları gerçekleştirmek için, üniversiteye giriş sınavında, 23.01.1998 tarihinde aldığı kararlarla, bir takım yeni düzenlemeler getirmiştir. Bu düzenlemelerin temel amacı, " a. Yükseköğretime girişte ortaöğretimdeki başarının ağırlığını artırmak ve bilgi yüklü ikinci basamak sınavını kaldırarak; öğrencileri okul dışı sağlıksız ortamlarda, ezberciliğin en kötü şekli olan kalıplara dayalı çok sayıda örnek çözümlerin olumsuz etkilerinden arındırmak, b. Alan katsayıları uygulayarak, ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluğu gidermek ve aynı zamanda mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrencilerin önündeki engelleri kaldırmak." olarak belirtilmektedir (YÖK Yükseköğretim Raporu, 2000).

Bu temel amaçlara ulaşmak üzere, üniversiteye giriş sisteminde yapılan yeni düzenlemeler ve gerekçeleri şöyledir (YÖK Yükseköğretim Raporu, 2000) :

1. Genel ortaöğretim programına göre yapılan ve bilgi ölçen iki basamaklı sınav yerine; temel kavramlara dayalı, okuduğunu anlama ve yorumlama yeteneğini ölçen tek basamaklı sınav sistemine geçilmiştir. Bu uygulamayla, öğrencileri ezberciliğe iten ve dersaneler gibi, gelir amacının öne çıktığı ortamlara devam etmeye öğrencilerin mecbur bırakılmalarının önüne geçilmek istenmektedir. Özellikle mesleki ve teknik lise mezunları, üniversiteye giriş ümidiyle dersanelere devam ettiklerinde, lisede aldıkları formasyonu büyük ölçüde kaybetmektedirler. Genel liselere göre birim maliyeti çok daha yüksek olan mesleki-teknik liselerin temel amacı, ara insan gücü yetiştirmektir. İdeal durum, bu tür liselerden mezun olan öğrencilerin, yükseköğretim kapısı önünde yığılmayıp, bir an önce iş yaşamına atılarak, kazanmış oldukları becerilerle üretken duruma gelmeleridir. Mesleki-teknik liselerin yükseköğretimdeki doğal uzantıları, ara insan gücü yetiştiren iki yıllık yüksekokullardır. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin, meslek yüksekokullarına geçişlerini kolaylaştırmak ve arttırmak için, kimi ek önlemler alınmıştır ve alınmaktadır.
2. Ortaöğretimdeki başarının, yükseköğretime giriş puanındaki ağırlığını artırmak üzere, her bir lisenin diploma notlarının, standart sapması 10, ortalaması 50, minimumu 30, maksimumu 80 olan bir çan

eğrisine oturtulması suretiyle hesaplanan bağıl bir değerlendirme olan Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP) uygulaması yerine; OBP'nın, okulun ÖSS ortalamasına göre ağırlıklandırılması ile hesaplanan Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı (AOBP) uygulamasına geçilmiştir. Böylelikle, istatistiksel olarak gelişigüzel oluşan ve yetenek dağılımı açısından çan eğrisine gerçekten çok yakın olan liseler ile, Fen Liseleri gibi yetenek dağılımı açısından yatay bir çizgi özelliği gösteren liselerdeki öğrencilerin, bağıl bir değerlendirme olan OBP uygulaması nedeniyle, bu durumdan olumsuz etkilenmelerinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Eski uygulamadaki olumsuz durum nedeniyle, Fen ve Anadolu Liselerindeki bir çok lise son sınıf öğrencisinin, OBP'nın etkisini arttırmak için diğer liselere geçiş yaptıkları belirlenmiştir. AOBP uygulaması aynı zamanda, öğrencinin ortaöğretimdeki başarısının, yükseköğretime giriş puanındaki ağırlığını % 6'dan % 16,7'ye çıkarmaktadır. Daha sonraki yıllarda yapılacak olası düzenlemelerle, ortaöğretimdeki başarının ağırlığı daha da arttırılacaktır.

3. Ortaöğretim kurumlarının kuruluş amaçları doğrultusunda yükseköğretim programlarına girişlerinin sağlanması için, alan katsayısı uygulamasına geçilmiştir. Bunun için, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında uygulanan programlar birbirleriyle ilişkilendirilmiş ve her bir ortaöğretim kurumunun alan, kol ve bölümünün, yükseköğretimde devamı sayılan programlar belirlenmiştir. Yeni sınav sistemiyle, genel ortaöğretim kurumları sosyal bilimler, edebiyat, sosyal bilimler ve edebiyat, dil ve edebiyat, genel kültür; Türkçe-matematik; fen, fen bilimleri, klasik fen, matematik, tabii bilimler; sanat, sanat (müzik, tiyatro, resim), müzik, resim; yabancı dil alan, kol ve bölümlerine ayrılmış ve her birinin girebilecekleri yükseköğretim kurumları ayrı ayrı belirlenmiştir. Öğrenciler, mezun oldukları bölümle ilgili programları seçtiklerinde, Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanları (AOBP) 0,5; kendi alanları dışındaki programları seçtiklerinde ise AOBP 0,2 katsayısıyla çarpılacak ve öğrencinin aldığı Ö.S.S. puanına eklenecektir (ÖSYM 2001 Öğrenci Seçme Sınavı Kılavuzu).

Mesleki ve teknik ortaöğretimde ise, öğrencilerin devam edebilecekleri yükseköğretim programları, ağırlıklı olarak iki yıllık meslek yüksek okullarıdır. Lisans programlarında da, ilgili mesleki-teknik eğitim yükseköğretim programları olmak üzere, mezun olunan alan, kol ve bölümün devamı sayılan lisans programlarıdır. Ama bu lisans programları

arasında, Teknik Liselerin elektronik bölümü için elektronik mühendisliği, ya da İletişim Meslek Liseleri için iletişim fakülteleri gibi lisans programları yoktur. Bu tür programlar, mesleki ve teknik liselerin devamı olarak sayılmamıştır. Mesleki-teknik ortaöğretim mezunu öğrenciler, kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarını seçtiklerinde AOBP, $0,5 + 0,15 = 0,65$ katsayısı ile çarpılacak ve çıkan sayı ÖSS puanına eklenecektir. Bu uygulamayla, mesleki-teknik öğretimdeki öğrencilere, 0,15'lik bir ek katsayı avantajı getirilmektedir. 0,15'lik ek katsayı avantajı uygulaması, yükseköğretimde öğretmenlik programlarını seçtiklerinde, Öğretmen Liseleri ve Anadolu Öğretmen Liseleri için de geçerli olacaktır. En yüksek AOBP olan 80 üzerinden bir hesaplama yapıldığında, alanı dışında program seçen genel ve mesleki-teknik ortaöğretim öğrencisinin, yerleşme puanında, $0,5(80) - 0,2(80) = 24$ puanlık bir düşüş olmakta; alanı doğrultusunda bir program seçen mesleki-teknik ortaöğretim öğrencisinin ise, genel ortaöğretim kurumlarından gelen ve aynı programı seçen öğrenciye göre, $0,65(80) - 0,2(80) = 36$ puanlık bir avantajı olmaktadır (ÖSYM 2001 Öğrenci Seçme Sınavı Kılavuzu).

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), üniversiteye giriş sınavında yapmış olduğu düzenlemeye dayanak olarak, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 6 ve 31. maddelerini göstermektedir. Bu maddelerde, bireyler, eğitim süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda, çeşitli programlara ve okullara yöneltilerek yetiştirilirler ve hangi yükseköğretim kurumlarına, hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri ve giriş şartları, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir, denilmektedir (YÖK Yükseköğretim Raporu, 2000).

Böylesi bir düzenlemedeki temel mantık, ortaöğretim öğrencilerinin okul türü ve okul türü içindeki alan, kol ve bölümlerine göre yükseköğretim kurumlarına devamlarının ve böylelikle, ortaöğretimden yükseköğretime geçişte program uyumunun sağlanmasıdır. Yeni sınav sistemiyle, mesleki-teknik ortaöğretim mezunlarının kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarına geçişleri kolaylaştırılmış; alanları dışındaki yükseköğretim programlarına geçişleri ise, bir ölçüde zorlaştırılmıştır. Aynı şekilde, genel ortaöğretim mezunlarının da, mesleki-teknik ortaöğretimin devamı sayılan yükseköğretim programlarına geçişleri zorlaştırılmaktadır. Bu uygulamanın, mesleki-teknik ortaöğretim okullarının asıl kuruluş amaçları ve işlevlerine, sonuç olarak da, eğitime ayrılan kaynakların en verimli bir şekilde kullanılması ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

mustafa ayral

Ama tartışma yaratan konu, mesleki ve teknik ortaöğretim okulları mezunlarına mühendislik, tıp, siyasal bilimler, uygulamalı sosyal bilimler, hukuk ve mesleki ve teknik öğretmenlik dışındaki öğretmenlik programlarının alan dışı sayılması nedeniyle, bu programları seçmeleri durumunda AOBP'nin 0,5 yerine 0,2 ile çarpılması sonucu puan kaybına uğruyor olmalarıdır. Bir Teknik Lise mezununun hukuk programını tercih etmesi her ne kadar eğitimin maliyeti açısından uygun olmasa da, bu okulun mezunlarına alanlarıyla ilgili mühendislik programlarını tercih etmeleri durumunda puan kaybına uğramamaları daha doğru olur gibi görünmektedir. Çünkü, genelde mesleki-teknik eğitimle ilgili yönelimler, öğretim türlerini (genel ve mesleki-teknik öğretim) keskin sınırlarla ayırmak yerine, birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları olarak ele almaktadır ki, bu yönelimin yükseköğretime geçişte de etkisini göstermesi gerektiği, doğaldır.

İnsanların kendilerini geliştirme konusundaki istekleri ve genel ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak üzere toplumun eğitimle ilgili gereksinmelerinin karşılanması, eğitim politikasına yön veren iki ögedir. Bu iki öge, aynı zamanda eğitim planlamasında kullanılan iki temel yöntem olan sosyal talep ve insangücü gereksinmesi yöntemlerinin de varlık nedenidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde eğitim planlaması ile bireylerin belirli alanlara yönltilmesinin sağlanması zorunluluğu (Bilgiseven,1982,73-75) gibi bir yaklaşım artık geleneksel olarak adlandırılmakta ve yerini, eğitim planlamasıyla ilgili yeni yönelimlere bırakmaktadır. Mesleki-teknik okul mezunlarının niteliklerinin ve işgücü piyasasının talep ettiği insangücü niteliklerinin, bu yönelime kaynak oluşturduğu söylenebilir.

Özellikle II. Dünya Savaşından sonra, aşırı uzmanlaşmayı yaygın eğitime bırakarak, mesleki ve teknik eğitimde temel becerilere önem vermek suretiyle genel ve mesleki-teknik eğitimin birbirine yakınlaştırılması, bütünleştirilmesi doğrultusunda bir yönelim vardır. Bu yönelim, genel ve mesleki-teknik eğitimi, birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları olarak ele alırken, aynı zamanda örgün ve yaygın eğitimi de birbirini tamamlar duruma getirmektedir (Alkan, Doğan, Sezgin, 1994, 409-410). Örgün mesleki-teknik eğitim, aşırı uzmanlıklardan kaçarak, birbiri ile ilişkili meslekler için ortak olan becerileri geliştirmeye ve teknolojinin temelini oluşturan bilimsel ilkeleri kazandırmaya yönelmiştir. Çünkü, 2000'li yıllarda işgücünde aranan yeterlikleri okulların tek başına geliştirme kapasitelerinin ve deneyimlerinin bulunmadığı gözlenmektedir. (Doğan, Hacıoğlu, Ulusoy, 1997, 201,226). Örneğin ülkemizde, mesleki beceriler açısından teknik lise mezunlarının nitelik düzeyi piyasa talebini karşılarken, endüstri meslek liseleri

mustafa ayrıl

mezunlarının karşılamamaktadır. Sosyal ve iletişim becerileri ve işe ilişkin tutumlar açısından da bu okulların mezunlarının nitelikleri piyasanın talebinin altında kalmaktadır (Ünal, 1987).

Yine işgücü piyasası bakış açısından geliştirilen modellerde, iktisadi büyüme sürecinde özellikle örgün eğitime daha düşük bir rol atfedilmekte, eğitimin işgücü verimliliğini arttırmadaki rolü, firma içi eğitim ile sınırlı kalmaktadır ki, bunlar eğitim planlamasında dikkate alınacak noktalardır (Hesapçioğlu, 1993, 13). İş piyasası, işbaşında eğitim, işyeri okulları gibi değişkenlerin etkisiyle okul ve beceri kazandırma arasındaki doğrusal ve dolaylı ilişki yerini, çeşitli işbirliği anlayışlarına bırakmaya başlamıştır (Aksoy, 1996, 75-76).

Üzerinde durulması gereken bir konu da, işverenin işgücünü seçerken uyguladığı yöntemlerdir. Geçmiş deneyim, zeka, bilgi, beceri ve yetenekler gibi işle ilgili özellikleri temel alan geleneksel seçme sürecindeki kuramsal öngörülere karşılık, örgütlerde seçme süreci, çekicilik, amaca dönüklük, kişiler arası ilişkiler becerisi gibi işle doğrudan ilgisi bulunmayan bireysel özellikler temel alınarak yapılmaktadır (Balcı, 2000, 36). Mesleki niteliklerin ön plana çıkmadığı bir seçme sürecinin varlığı da, "mesleki ve teknik eğitimi, bireyin mesleki ilgi ve gereksinimini güdüleme faktörü" (Alkan, Doğan, Sezgin, 1994, 9) olarak kullanmaya yönelmektedir. Mesleki-teknik eğitimle ilgili bu yaklaşımlar, bu okulları yalnızca bir meslek okulu ve mezunlarını da yalnızca ara insan gücü olarak görmeyi engellemektedir. Dolayısıyla, mesleki-teknik okul mezunlarının yükseköğretimde devam edebilecekleri program türleri sayısının çok dar tutulduğu yönündeki eleştirilerin haklılık payı artmaktadır. Ama bu çalışma, bu tartışmalar üzerinde yoğunlaşmaktan öte, yeni sınav sisteminin varolduğu şekliyle, mesleki-teknik eğitime etkileriyle sınırlı tutulmuştur.

YENİ SINAV SİSTEMİNİN MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİME ETKİLERİ

Çalışmanın bu kısmında, yeni sınav sisteminin mesleki-teknik ortaöğretim üzerindeki etkileri, yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları, öğrenci sayıları ve yükseköğretime geçiş başlıkları altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Sayısal veri olarak, uygulamadan bir önceki yıl olan 1997-98 öğretim yılı ve daha öncekiler ile, uygulamadan bir sonraki yıl olan 1998-99 öğretim yılı ve daha sonraki yılların verileri kullanılmış ve

yeni sınav sisteminin değerlendirilmesi, bu verilere göre yapılmıştır.

Yeni sınav Sisteminin Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Yeni Kayıt öğrenci Sayılarına Etkileri

Çizelge 1, okul türlerine ve yıllara göre yeni kayıt öğrenci sayılarını göstermektedir. Çizelgeden de görüldüğü gibi, mesleki ve teknik eğitim okullarındaki yeni kayıt öğrenci sayıları, 1996-97 öğretim yılına kadar belirli bir oranda sürekli olarak artmıştır. Yeni sınav sisteminin duyurulduğu 1998 yılından sonra ise, tüm okul türlerinin yeni kayıt öğrenci sayıları açısından etkilendiği görülmektedir.

Çizelge 1. Okul Türlerine ve Yıllara Göre Yeni Kayıt Yaptıran Öğrenci Sayıları

Okul Türü	1990-	1991-	1992-	1993-	1994-	1995-	1996-	1997-	1998-	1999-	2000-
Genel Ortaöğ.	2595	3349	3409	3762	3868	3704	3375	3507	3661	4283	5024
Erkek Teknik	1006	1138	1110	1175	1228	1301	1298	1198	1322	1164	1161
Kız Teknik	1745	2035	2223	2685	3200	3535	3418	3548	3560	3456	3859
TicaretveTur.Öğr	4713	5683	6146	5863	6092	7463	7879	8220	9067	8279	8131
Din Öğretimi	3002	3950	4515	5280	5971	6678	6801	5929	4561	4326	1839
İmam Hatip	2994	3942	4507	5249	5936	6424	6429	5517	3789	3552	1218
And. İmam Hatip	74	80	81	313	184	922	1681	1890	5164	5146	3946
Çok Prog.İ.H.L.	0	0	0	0	168	1620	2039	2228	2558	2595	2262
Özel	612	623	670	683	548	581	956	825	456	273	238
Mes.Tek.Eğ.Top.	1959	2311	2405	2565	2760	3075	3118	2977	3045	2773	2546
Ortaöğretim	4554	5661	5815	6328	6628	6780	6493	6484	6707	7056	7570

Kaynaklar:

1. D.İ.E. Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim, 1990-91, 1991-92, 1992-93, 1993-94, 1994-94, 1995-96, 1996-97.
2. M.E.B. A.P.K. Kurulu Başkanlığı 1998, 1999, 2000 Milli eğitim Sayısal Veriler.
3. 1997-98 verileri, D.İ.E. Milli Eğitim İstatistikleri Şube Müdürlüğünden alınmıştır.

Erkek teknik öğretime bağlı okullarda yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısında, yeni sınav sisteminin uygulanmaya konduğu 1998-99'den önceki iki öğretim yılında, ilk yıl için çok az, ikinci yıl içinse daha büyük bir oranda düşüş olmuştur. 1998-99 öğretim yılında ise, 1997-98 öğretim yılına göre % 10,2 (12 335) oranında artarken; 1999-2000 öğretim yılında, bir önceki yıla oranla %12 (15 811) oranında azalmıştır. 2000-2001

öğretim yılında ise, bir önceki yıla oranla önemli bir değişme olmamış; bu okullara yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı aynı kalmıştır. Son iki yıldaki sayı, 1998-99 öğretim yılına göre bir azalmayı gösterse bile, erkek teknik öğretim için belirli bir kararlılığa ulaşıldığı söylenebilir.

1999-2000 öğretim yılındaki düşüşün nedeninin, gerçekten de yeni sınav sisteminden kaynaklandığını söylemek zordur. Çünkü, yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında, 1992-93, 1996-97 ve 1997-98 öğretim yıllarında da düşüşler olmuştur. 1990-91 öğretim yılında 100 684 olan sayı, uygulamadan bir önceki yıl olan 1997-98'de 119 895'e yükselmiş ve bu sayı, uygulamadan üç yıl sonra, yalnızca 3 758 azalmayla, 116 137'ye gerilemiştir. 1997-98'den 2000-2001'e azalma oranı, % 3,1'dir.

Kız teknik öğretime bağlı okullara yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarının yıllara göre değişimine bakıldığında, bu okulların yeni sınav sisteminden etkilenmediği görülmektedir. 1999-2000 öğretim yılındaki çok küçük bir orandaki (1043 öğrenci) azalmanın dışında, değişim, sürekli artış yönündedir. Ticaret ve turizm öğretimine bağlı okullarda ise, değişikliğin yapıldığı yıldan sonraki öğretim yılında, önceki yıllara oranla süregelen artışın devam ettiği; ancak daha sonraki yılda bir düşüşün olduğu görülmektedir. Ticaret ve turizm öğretimi okullarında, yeni sınav sisteminin uygulandığı ilk yıl olan 1998-99 öğretim yılında, 1997-98 öğretim yılına oranla % 10,2'lik (8464) bir artış olurken; 1999-2000 öğretim yılında önceki yıla oranla % 8,6'lık (7 877); 2000-2001 öğretim yılında da bir önceki yıla oranla % 1,8'lik (1 486) bir azalma olmuştur. Son iki öğretim yılındaki sayılar, yeni sınav sisteminin bir etkisi olarak görülebilir.

Din öğretimiyle ilgili okullarda ise, uygulamanın ilk yılında ve izleyen yıllarda, bu okullara yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında önemli oranlarda azalmalar olmuştur. 1998-99 öğretim yılında, 1997-98 öğretim yılına göre % 29(13 674); 1999-2000 öğretim yılında bir önceki yıla göre % 5,1 (2 354) ve 2000-2001 öğretim yılında da bir önceki yıla göre % 57,4'lük (24 871) bir azalma olduğu görülmektedir. Din öğretimi okullarında, 2000-2001 öğretim yılında 1997-98 öğretim yılına göre % 68,9'lük bir düşüş olmuş ve yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 59 290'dan, 40 899 azalmayla 18 391'e gerilemiştir.

Mesleki ve teknik eğitimin kendi içinde değerlendirmesi yapıldığında, kimi noktalar göze çarpmaktadır. Yeni sınav sisteminin 1998 ÖSS'de duyurusu yapıldıktan sonra; izleyen 1998-99 öğretim yılında, kız teknik ve ticaret ve turizm okullarında, yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarının, önceki yıllardaki

mustafa ayal

seyrini sürdürdüğü; din öğretimi okullarında ise önemli bir düşüşün olduğu görülmektedir. Din öğretimi okullarındaki düşüş, 1997-98 öğretim yılında başlamıştır. Düşüş seyrinin başlamasının, sınav sistemiyle ilgili olduğu söylenemeyebilir. Erkek teknik öğretim okullarında da, aynı yıl için bir azalma görülmektedir. Kız teknik öğretime bağlı okullarda 1999-2000 öğretim yılında önemli bir değişim olmazken; erkek teknik ve ticaret ve turizm okullarında belirli bir azalma olduğu ve bunun 2000-2001 öğretim yılında bir kararlılığa kavuştuğu gözlenmektedir. Din öğretimine bağlı okullarda ise, izleyen yıllarda da artan bir şekilde sürekli düşüş görülmektedir.

Çizelge 1 incelendiğinde; okul türlerinin, yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları açısından, 1997-98 ile 2000-2001 yıllarındaki mesleki ve teknik eğitim içindeki oranları (özel mesleki-teknik öğretim okulları hariç) erkek teknik öğretimde % 40,4'den % 45,6'ya; kız teknik öğretimde % 11,9'dan % 15,2'ye; ticaret ve turizm öğretiminde % 27,7'den % 31,9'a yükselmiş; din öğretiminde ise, %20'den %7,2'ye gerilemiştir. Din öğretimi okullarının mesleki-teknik eğitim içindeki oranı azalırken; diğer okul türlerinin mesleki-teknik eğitim içindeki oranı artmıştır. Bu bilgiler, Çizelge 2'de yer almaktadır.

Çizelge 2. Okul Türü ve Yıllara Göre Yeni Kayıt Öğrenci Sayılarının Mesleki-Teknik Eğitim İçindeki Oranları

Okul Türü	1997-98	2000-01
Erkek Teknik Öğretim	40.4	45.6
Kız Teknik Öğretim	11.9	15.2
Ticaret ve Turizm Öğretimi	27.7	31.9
Din Öğretimi	20	7.2

Mesleki ve teknik eğitimin toplamında ise, 1997-98 öğretim yılında bir azalma olduğu; 1998-99 öğretim yılında belirli bir yükselmeden sonra, 1999-2000 ve 2000-2001 öğretim yıllarında önemli bir azalmanın ve özellikle son iki öğretim yılındaki azalmada, din öğretimi okullarının önemli bir oranda ve erkek teknik ile ticaret ve turizm öğretimi okullarının belirli bir oranda payı olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim içinde genel ortaöğretim / mesleki-teknik ortaöğretim oranlarına

mustafa ayal

bakıldığında, bu oran 1996-97'de 52 / 48; 1997-98'de 54 / 46; 1998-99'da 55 / 44; 1999-2000'de 61 / 39; 2000-2001'de ise 66 / 34 olmuştur. Ortaöğretim içinde genel ortaöğretimin, mesleki-tekniK ortaöğretime oranının son yıllarda sürekli bir şekilde ve önemli bir ölçüde arttığı görülmektedir. Ama bu artıştaki payın, çok büyük bir bölümünün din öğretimi okullarının ve çok küçük bir bölümünün ise erkek teknik öğretim ve ticaret ve turizm öğretimi okullarının, yeni kayıt yapan öğrenci sayılarındaki düşmeden dolayı olması, durumu büyük ölçüde olumlu kılmaktadır.

Yeni Sınav Sisteminin Öğrenci Sayılarına Etkisi

Yeni sınav sisteminin, mesleki-tekniK ortaöğretime etkilerinin önemli bir göstergesi de, okul türlerinin uygulamadan önceki ve sonraki yıllarda öğrenci sayılarındaki değişimlerdir. Okul türlerine göre 1990-91 ile 2000-2001 öğretim yılları arasındaki değişim, Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3'te de görüldüğü gibi, erkek teknik öğretim okullarında, yeni sınav sistemiyle ilgili olmayan, 1996-97 öğretim yılından 1997-98 öğretim yılına geçişte, öğrenci sayılarında % 5,8'lik (22 988) bir azalma görülmektedir. Düşüş eğilimi, 1995-96 öğretim yılında, küçük bir orandaki azalmayla başlamıştır. Uygulamadan sonraki ilk yılda ise, bir önceki yıla oranla % 0,5'lik (2 081) bir azalma olmuştur. Daha büyük orandaki azalma, 1999-2000 öğretim yılında gerçekleşmiş (% 4,5; 16 574); 2000-2001 öğretim yılında ise, tekrar yükselişe geçerek % 0,8'lik (2 983) bir artış olmuştur. 2000-2001 öğretim yılında, 1997-98'e göre azalma oranı % 4,2'dir (15 672). Ama, son iki öğretim yılındaki sayılar, düşük bir oranda da olsa, yükselişi göstermektedir.

Kız teknik öğretim okullarının son altı öğretim yılındaki öğrenci sayıları, bu okulların yeni sınav sisteminden önemli ölçüde etkilenmediğini göstermektedir. Sözü edilebilecek etkilenme, 1997-98 ve 1998-99 öğretim yıllarındaki öğrenci sayılarının aynı; 1999-2000 öğretim yılında ise, bir önceki yıla oranla % 2,3'lük (2 374) bir azalma olmasıdır. 2000-2001 öğretim yılında, bir önceki yıla oranla % 4,1'lik (4 146) bir artış görülmektedir. 2000-2001 ile 1997-98 öğretim yılları arasındaki değişim, % 1,7'lik (1 754) bir artıştır.

Çizelge 3. Ortaöğretimde Okul Türlerine ve Yıllara Göre Öğrenci Sayıları

Okul Türü	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01
GenelOrtaöğ.Toplam	799358	894047	990760	1078483	1155827	1201138	1158095	1074643	1094610	1175537	1324083
Erkek Teknik Öğretim	285180	303662	319551	330895	374398	394286	392935	369947	367866	351292	354275
Kız Teknik Öğretim	48869	53605	59546	67709	83134	95996	98979	102397	102379	100005	104151
Tic.Tur. Öğretimi	150047	161723	176144	180374	197486	215272	227825	237360	251961	255346	252390
Din Öğretimi	100300	117706	137490	160720	171439	188896	192032	178046	192786	134224	91620
İmam Hatip Lisesi	100176	117507	137225	160199	170781	184371	184461	168422	177234	116431	71430
And.İmam Hatip Lisesi	124	199	265	521	405	1185	2730	4259	8732	11504	14097
Çok Prog.İHL	0	0	0	0	253	3340	4841	5365	8820	6289	6093
Özel Mes.Tek.Eğitim	1626	1801	1945	2019	2050	2016	2449	2965	2503	2024	1455
Diğer Mes.Tek.Eğ. Ok.*	41252	49603	58035	67334	66251	65261	65983	58789	60911	57871	-
Mes.Tek.Eğ.Top.(Resmi)	625648	686499	750766	807032	892688	959711	977754	946539	975906	898736	802439
Mes.Tek.Eğ.Toplamı	627274	688300	752711	809051	894738	961727	980203	949504	978409	900762	803891
Genel Toplam **	1426632	1582347	1743471	1887534	2050565	2162865	2138298	2024147	2073019	2076299	2127974

Kaynak:

1. D.İ.E. Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim, 1990-91, 1991-92, 1992-93, 1993-94, 1994-95, 1995-96, 1996-97.
2. M.E.B. A.P.K. Kurulu Başkanlığı 1998, 1999, 2000 Milli Eğitim Sayısal Veriler

* Diğer bakanlıklara bağlı mesleki teknik okullar ile M.E.B.'na bağlı Anadolu Sağlık Meslek Liseleri ile Özel Eğitim Okullarını kapsar.

** 2000-01 öğretim yılındaki genel toplama, diğer mesleki ve teknik eğitim okulları dahil değildir.

Ticaret ve turizm öğretimi okullarında da, kız teknik öğretim okullarında olduğu gibi, yeni sınav sisteminin uygulamaya girdiği yıldan iki önceki ve iki sonraki öğretim yıllarında, öğrenci sayılarının normal seyrinde bir değişme görülmemektedir. 1996-97 öğretim yılından 1999-2000 öğretim yılına kadar öğrenci sayıları bir önceki yıllara göre 1996-97'de % 5,8; 1997-98'de % 4,1; 1998-99'da % 6,1; 1999-2000'de ise % 1,34 oranında artmıştır. Yalnızca 2000-2001 öğretim yılında % 1,1'lik bir azalma olmuştur. 1997-98'den 2000-2001 öğretim yılına kadarki değişim, % 6,3'lük bir artıştır.

Yeni sınav sisteminin en çok etkilediği okul türü, din öğretimi okullarıdır. Bu okul türünde, dikkati çeken ilk nokta, yeni sınav sistemiyle ilgisi olmayan 1996-97 öğretim yılından 1997-98 öğretim yılına geçişte, öğrenci sayısının %7,2 (13 986) oranında azalmasıdır. Uygulamadan sonraki ilk yıl olan 1998-99 öğretim yılında ise, önceki yıla göre % 8,2'lik (14 740) artış olmuş ve öğrenci sayısı 178 046'dan 192 786'ya çıkmıştır. Öğrenci sayılarında, uygulamadan sonraki ikinci ve üçüncü yıllarda önemli oranda düşüşler olmuştur. 1999-2000 öğretim yılında bir önceki yıla göre % 30,3'lük (58 562); 2000-2001 öğretim yılında ise, bir önceki yıla göre % 31,7'lik (42 604) bir düşüş yaşanmıştır ve öğrenci sayısı 91 620'ye gerilemiştir. 1997-98'den 2000-2001'e azalma oranı % 48,5'dir. Din öğretimi okulları içinde Anadolu İmam Hatip Liselerinin öğrenci sayılarında bir düşüş olmamış; 1997-98'den 2000-2001'e kadar sürekli bir artışla, 4 259'dan 14 097'ye yükselmiştir.

Din öğretimi okullarındaki öğrenci sayısının hangi düzeye kadar gerileyeceği bilinmemekle birlikte; mezun öğrenci sayısına karşılık yeni kayıt öğrenci sayısındaki hızlı düşüşün etkisiyle bir süre daha devam edeceği söylenebilir. İmam Hatip Liselerinin ortaokul kısmından mezun olan öğrencilerin çok büyük bir bölümü, bu okulların lise kısmına kayıt yaptırmamışlardır. Sonuçta, ortaya çıkan azalmanın etkisiyle, 1997-98 öğretim yılından 2000-2001 öğretim yılına kadar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı mesleki ve teknik eğitim okul türleri içinde, din öğretimi dışındaki bütün türlerde okul sayısı artmış; din öğretimi okullarının sayısı ise, 605'den 600'e gerilemiştir (Milliyet,1998).

Mesleki ve teknik ortaöğretim içindeki oranı zaten çok düşük olan özel mesleki-teknik eğitim kurumlarındaki öğrenci sayıları, yeni sınav sisteminin uygulamaya girmesinden sonra sürekli olarak azalmış; 1997-98 öğretim yılında 2 965 olan öğrenci sayısı, 2000-2001 öğretim yılında % 50,9'luk bir azalmayla 1 455'e gerilemiştir. Bu gerileme, oran açısından büyük olsa

mustafa ayrıl

bile, öğrenci sayısı açısından önemli görünmemektedir. Diğer bakanlıklara bağlı mesleki-teknik eğitim kurumlarında da (M.E.B.'na bağlı Anadolu Sağlık Meslek Liseleri ile özel eğitim kurumları dahil), 1996-97'den 1997-98'e geçişte %10,9'luk bir düşüş olmuş; uygulamadan sonraki ilk yıl olan 1998-99'da , önceki yıla oranla % 3,6'lık bir artış; 1999-2000 öğretim yılında ise, % 4,9'luk bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu okullardaki düşüşün 1993-94 öğretim yılından bu yana sürüyor olması, 1999-2000 öğretim yılındaki azalmanın nedenini, yeni sınav sistemine bağlamayı zorlaştırmaktadır.

Mesleki ve teknik ortaöğretimin toplamına bakıldığında (2000-2001 öğretim yılındaki öğrenci sayıları bilinmediğinden, bu karşılaştırmaya "diğer mesleki-teknik eğitim okulları" başlığı altındaki okullar dahil edilmemiştir), öğrenci sayılarındaki ilk düşüşün, % 2,5'lik (23 505) bir oranla 1996-97 öğretim yılından 1997-98 öğretim yılına geçerken yaşandığı görülmektedir. Bu düşüşün, yeni sınav sistemiyle bir ilgisi yoktur. Uygulamadan sonraki ilk yıl olan 1998-99'da ise, %3'lük (26 783) bir artış gerçekleşmiştir. Önceki yıllara oranla, 1999-2000 öğretim yılında % 8,1'lik (74 577); 2000-2001 öğretim yılında da % 4,6'lık (39 000) bir düşüşle, öğrenci sayısı 917 498'den 803 891'e gerilemiştir. 1997-98'den 2000-2001'e düşüş oranı % 9,7'dir.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde, son iki öğretim yılında önceki yıla göre bir düşüş görülürken, bu düşüşün en çok yaşandığı okul türü ilgi çekicidir. 1999-2000 öğretim yılındaki toplam öğrenci sayısındaki düşüşün % 21,2'si erkek teknik öğretim; % 3'ü kız teknik öğretim; % 0,6'sı özel mesleki-teknik eğitim ve % 75,1'i de din öğretimi okullarında gerçekleşmiştir. Okul türlerinin, 2000-2001 öğretim yılının öğrenci sayılarının bir önceki yıla oranla düşüşündeki payları, ticaret ve turizm öğretiminde % 6,4; özel mesleki-teknik eğitimde % 1,23 ve din öğretiminde % 92,3'dür. Bu öğretim yılındaki düşüşün neredeyse tamamı, din öğretimi okullarında gerçekleşmiştir. Bu öğretim yılındaki düşüşte, erkek teknik ve kız teknik öğretim okullarının payı olmadığı gibi, bu okulların öğrenci sayıları artmıştır.

İlgili yıllarda, ortaöğretim içindeki genel ortaöğretim / mesleki-teknik ortaöğretim oranlarına bakıldığında (diğer mesleki-teknik eğitim okulları dahil değildir), bu oranların 1997-98'de 54,7 / 45,3; 1998-99'da 54,4 / 45,6; 1999-2000'de 58,2 / 41,8 ve 2000-2001'de ise 62,2 / 37,8 olarak gerçekleşmiştir. Mesleki-teknik ortaöğretimin genel ortaöğretime göre, özellikle yeni sınav sisteminden sonra, yıldan yıla gerilemesi, mesleki-teknik eğitim için olumsuz bir gelişme gibi görünse de; bu gerilemedeki çok büyük

bir payın (2000-20001 öğretim yılında neredeyse tamamı) din öğretimi okullarındaki öğrenci sayılarının azalmasından kaynaklanıyor olması, konuya bakış açısını değiştirmektedir. Din öğretimi okulları gibi, öğrenci sayısı-istihdam alanı açısından, işlevsel olmayan bir okul türündeki öğrenci sayısının azalması, mesleki-teknik eğitim ve eğitim sistemi için olumlu bir gelişmedir. 1997-98 öğretim yılında, ortaöğretim içindeki mesleki-teknik eğitimin % 45,3 olarak gerçekleşen oranı, istatistik bilgi olarak doğru olsa bile, mesleki-teknik eğitim okullarının kuruluş amaçları ve işlevleri açısından sağlıklı bir oran değildir. 2000-2001 öğretim yılındaki % 37,7'lik oran, 1997-98'e göre daha işlevsel olarak görülmelidir.

Yeni sınav sistemiyle birlikte mesleki-teknik eğitimde görülen olumlu bir gelişme de, okul türlerinin mesleki-teknik eğitim içinde değişen oranlarıdır. Çizelge 4'te de görüldüğü gibi, mesleki-teknik eğitim içinde ayrı bir önemi olan erkek teknik ve kız teknik öğretim okullarındaki öğrenci sayılarının oranları, yeni sınav sisteminin uygulanmasının ikinci yılından itibaren artış göstermektedir. Buna karşılık, din öğretimi okullarının oranı ise düşmektedir. Olumsuz bir durum, zaten mesleki-teknik ortaöğretim içindeki oranı çok düşük olan özel mesleki-teknik öğretim okullarının oranının daha da düşmüş olmasıdır.

Çizelge 4. Yıllara Göre Mesleki-Teknik Eğitim İçinde Okul Türlerinin Öğrenci Sayıları Açısından Oranları

Öğretim Yılı	Erkek Teknik	Kız Teknik	Ticaret ve Turizm	Din Öğretimi	Özel Mesleki Teknik
1997-98	41.53	11.49	26.64	19.98	0.33
1998-99	40.09	11.15	27.46	21.01	0.27
1999-00	41.67	11.86	30.29	15.92	0.24
2000-01	44.07	12.95	31.39	11.39	0.18

Yeni Sınav Sisteminin Yükseköğretime Geçişteki Etkileri

Mesleki ve teknik eğitim okullarının asıl amacı, sanayiinin gereksinimi olan nitelikli ara insangücünü yetiştirmektir. Bu okulları bitirenler, yükseköğretime devam etmek istediklerinde, kendi alanlarındaki yükseköğretim kurumlarına gitmeleri beklenir. Eğitime ayrılan kaynakların en verimli bir şekilde kullanılması zorunluluğu bunu gerektirir. Çünkü

mustafa ayrıl

öğrencilerin birim maliyetleri, öğretim türlerine göre değişiklik göstermektedir.

1990 yılı verilerine göre, genel ortaöğretim okullarındaki bir öğrencinin birim maliyeti 1 birim olarak ele alındığında, bu maliyet din öğretimi ve ticaret ve turizm öğretimi okullarında 2, erkek teknik öğretimde 3,2 ve kız teknik öğretimde 5,8 birime çıkmaktadır (Adem,1993,178). Böylelikle, daha pahalıya mal olan mesleki-teknik eğitimdeki bir öğrencinin, kendi alanı dışındaki bir yükseköğretim kurumunu seçmesi ve devam etmesi, hem gördüğü lise eğitimini boşa çıkarmakta, hem de eğitimin maliyeti açısından savurganlığa yol açılmaktadır.

1983 yılına kadar, mesleki-teknik eğitim gören öğrenciler, yükseköğretime devam etmek istediklerinde, yalnızca kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarını tercih edebilirlerken; 16.6.1983 tarihinde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle, bütün programlara girebilmelerine olanak tanınmıştır (Adem, 2000, 35). Bunun sonucu olarak da, mesleki-teknik okullardan yükseköğretime geçişte, program uyumsuzluğu gibi önemli bir soruna yol açılmıştır. Y.Ö.K.'ün, üniversiteye giriş sınavında yaptığı yeni düzenlemenin bir amacı da, bu uyumsuzluğu ortadan kaldırmak olarak belirtilmektedir

Yeni sınav sisteminin uygulanmaya başlanmasından sonra, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından yükseköğretimde lisans düzeyindeki kimi alanlara geçişte ne gibi değişimlerin olduğu Çizelge 5'te verilmiştir. Çizelgede, sınav sistemindeki değişiklikten bir önceki yıl ile bir sonraki yıl karşılaştırılmaktadır.

Çizelge 5'teki verilere göre, yeni sınav sisteminden sonra, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin kendi alanları dışındaki yükseköğretim programlarına girişlerinde önemli derecede azalma olduğu görülmektedir. Bu okullardan mezun olan öğrencilerden mühendislik bölümlerine girenlerin sayısı 383'ten 165'e; uygulamalı sosyal bilimler bölümlerine girenlerin sayısı 665'ten 181'e; hukuk bölümüne girenlerin sayısı 232'den 54'e; siyaset bilimi bölümlerine girenlerin sayısı 277'den 97'ye; eğitim bölümlerine girenlerin sayısı 3 184'ten 274'e; teknik eğitim bölümüne girenlerin sayısı 88'den 32'ye; mesleki eğitim bölümüne girenlerin sayısı 13'ten 9'a gerilemiştir. İmam Hatip Liselerinin kendi alanları sayılan din kültürü öğretmenliğine girenlerin sayısı 322'den 669'a yükselmiş; ilahiyata girenlerin sayısı ise 1 420'den 1 324'e gerilemiştir.

Çizelge 5. 1998 ve 1999 ÖSYS'de Okul Türüne Göre Bazı Alanlara Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları (Lisans Programları)

Okul Türü	Başvuran		Mühendislik		Uyg.Sos.Bil.		Hukuk		Siyaset Bil.		Eğitim		Teknik Eğitim		Mesleki Eğitim		Din Kült.Öğr.		İlahiyat	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Lise	759399	757995	14111	11646	10861	9430	2429	1540	3076	1935	20877	19656	1565	396	181	25	143	-	380	-
Lise (Yb.Dil.Ağ.Prog.Uyg.Lise)	-	28066	-	2453	-	1797	-	713	-	680	-	2546	-	69	-	-	-	-	-	-
Özel Lise	7286	8221	495	536	398	550	41	106	93	121	141	241	15	2	1	-	2	-	10	-
Anadolu Lisesi	24120	32774	3571	4776	1915	3029	535	1128	514	1140	1094	1640	102	52	7	1	-	-	11	-
Yb:Dil Eğ.Yapan Özel Lise	18981	20604	1891	1878	2271	2591	296	521	475	827	380	353	39	8	5	-	-	-	5	-
Fen Lisesi	1633	3112	343	950	23	168	3	1	-	1	44	70	12	10	-	-	-	-	-	-
Özel Fen Lisesi	2224	2725	752	852	47	182	3	4	1	4	14	28	4	3	1	-	-	-	-	-
Askeri Lise	1126	864	21	27	21	20	37	10	4	-	8	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Akşam Lisesi	1515	1184	1	1	3	-	2	-	2	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Akşam Lisesi	735	2272	1	2	9	27	-	3	1	2	1	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Açıköğretim Lisesi	14106	21397	21	63	69	429	35	22	32	74	146	954	5	5	-	2	4	-	24	2
Çok Programlı Lise	28805	32603	134	103	152	101	47	25	60	19	502	494	55	64	45	34	5	-	15	-
And. Güz.San.Lisesi	651	871	1	-	11	12	-	-	3	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lise Çıkışlılar Top.	860581	912688	21342	23267	15780	18336	3428	4073	4261	4803	23218	25995	1798	609	240	62	154	-	445	2
Öğretmen Lisesi	11594	13077	237	315	90	142	121	80	46	59	2956	4251	39	9	-	-	1	-	3	-
İmam Hatip lisesi	84759	121455	383	165	665	181	232	54	277	97	3184	274	88	32	13	9	322	669	1420	1324
Ticaret Meslek Lisesi	106555	118959	71	13	738	280	102	14	134	28	1136	65	16	91	181	213	9	-	16	-
Teknik Lise	19117	22689	345	136	131	26	25	1	31	8	239	62	786	969	13	12	3	-	2	-
Endüstri Meslek Lisesi	175269	189415	658	256	567	117	94	24	163	30	1256	166	1561	2629	18	31	18	-	38	-
Kız Meslek Lisesi	42050	48969	18	2	90	217	18	6	28	5	339	404	31	135	1205	1224	5	-	19	-
Sağlık Meslek Lisesi	41160	36219	112	31	250	29	199	21	162	29	901	117	30	8	6	5	2	-	39	-
Otel. Tur.Mes.Lisesi	4221	6075	3	-	91	356	23	-	22	6	95	15	-	2	102	217	-	-	-	-
Sek.Mes.Lisesi	451	494	-	-	5	-	2	-	1	-	13	3	-	-	7	23	-	-	-	-
Ast.Haz.ve Ast.Sın. Ok.	3839	3067	2	2	6	2	17	3	4	-	9	1	4	2	-	-	-	-	-	-
Diğer Mes.Liseleri	6111	5258	151	46	146	37	87	9	49	8	86	13	3	16	20	15	-	-	-	-
Mes.Lis.Çıkışlılar Top.	495126	565677	1980	966	2779	1387	920	212	917	270	10214	5351	2558	3893	1565	1749	360	669	1637	1324
Genel Toplam	1355707	1478365	23322	24253	18559	19723	4348	4285	5178	5073	33432	31346	4356	4502	1805	1811	514	669	1982	1326

Kaynak: YÖK Yükseköğretim Raporu, 2000, Tablo 4 ve Tablo 5

Ticaret Liselerinde de benzer bir durum söz konusudur. Bu okullardan mezun olanların, üniversitelerin teknik eğitim ve mesleki eğitim bölümlerine girenlerin sayısı artarken; kendi alanları dışındaki programlara girenlerin sayısında önemli derecede düşüşler olmuştur. Bu okullardan mühendislik bölümlerine girenlerin sayısı 71'den 13'e; uygulamalı sosyal bilimlerde 738'den 280'e; hukukta 102'den 14'e; siyaset bilimlerinde 134'ten 28'e; eğitimde 1 136'dan 65'e gerilerken; 1998 ÖSS'de din kültürü öğretmenliğine 9; ilahiyata 16 öğrenci girmiş; 1999 ÖSS'de ise bu bölümlere giren olmamıştır. Teknik eğitim bölümüne giren öğrenci sayısı 16'dan 91'e, mesleki eğitimde ise 181'den 213'e yükselmiştir. Özellikle eğitim ve din bölümlerindeki düşüş, dikkat çekicidir.

Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının teknik eğitim bölümlerine girenlerin sayısı artmış; mesleki eğitime girenlerin sayısı teknik liselerde değişmemiş, endüstri meslek liselerinde artmış; diğer bölümlere girenlerin sayısında ise büyük oranda düşüşler olmuştur. Bu okullardan, 1999 ÖSS'de din kültürü öğretmenliği ve ilahiyat bölümlerine giren olmamıştır.

Kız Meslek Liselerinde, uygulamalı sosyal bilim, eğitim, teknik eğitim ve mesleki eğitim bölümlerine girenlerin sayısı artmış; diğer bölümlerde azalmış ve din kültürü öğretmenliği ile ilahiyat bölümüne 1999 ÖSS'de giren olmamıştır. Sağlık Meslek Lisesi mezunlarından, adı geçen bütün bölümlere girenlerin sayısı azalmış; özellikle, 1988 ÖSS'de ilahiyata 39 öğrenci girerken; 1999 ÖSS'de hiçbir Sağlık Meslek Lisesi mezunu bu bölüme girmemiştir. Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde, uygulamalı sosyal bilimlere girenler 91'den 356'ya; mesleki eğitimde 102'den 217'ye yükselmiş; diğer bölümlere girenlerin sayısı bir önceki yıla oranla azalmış; hukuka giren olmamıştır. Sekreterlik Meslek Liselerinden uygulamalı sosyal bilimler, hukuk ve siyaset bilimi bölümlerine 1998 ÖSS'de çok az sayıda öğrenci girerken; 1999'da bu bölümlere giren olmamış; eğitime girenlerin sayısı azalmış ve mesleki eğitime girenlerin sayısı 7'den 23'e çıkmıştır. Astsubay Hazırlama ve Astsubay Sınıf Okulları ile diğer meslek liselerindeki değişme de, benzer şekildedir.

Tüm ortaöğretim okul türleri olarak bakıldığında, dikkati en çok çeken nokta, 1998 ÖSS'de, İmam Hatip Liseleri dışındaki okullardan, din kültürü öğretmenliği ve ilahiyat bölümlerine belirli bir sayıda öğrenci girerken; 1999 ÖSS'de, bu iki bölüme İmam Hatip Liseleri dışındaki hiçbir okuldaki (Açıköğretim Lisesinden giren iki öğrenci dışında) giren öğrencinin olmamasıdır. Meslek liselerinin genelinde de, tüm ortaöğretimdeki duruma

mustafa ayral

benzer bir değişme görülmektedir. 1998 ÖSS'de, din kültürü ve ahlâk bilgisi öğretmenliği ve ilâhiyat bölümlerine girenler içinde İmam Hatip Liselilerinin oranı % 69,8 iken; bu oran 1999 ÖSS'de %99,9'a yükselmiştir. İmam Hatip Liselerinin dışındaki okul türlerinden, bu bölümlere girenlerin oranı, 1998 ÖSS'de % 30,2 iken; bu oran 1999 ÖSS'de % 0,1'e inmiştir. Meslek lisesi çıkışlılardan, mühendislik bölümüne girenlerin sayısı 1 980'den 966'ya; uygulamalı sosyal bilimlerde 2 779'dan 1 367'ye; hukukta 920'den 212'ye; siyaset bilimlerinde 917'den 270'e; eğitimde 10 214'ten 5 351'e; ilahiyatta 1 637'den 1324'e gerilerken; teknik eğitimde 2 558'den 3 893'e; mesleki eğitimde 1 565'ten 1749'a; din kültürü öğretmenliğinde ise 360'dan 669'a yükselmiştir.

Çizelge 5, genel olarak değerlendirildiğinde, gelecek birkaç yıldaki verilerle daha sağlıklı sonuca ulaşılabileceği doğru olmakla birlikte; üniversiteye giriş sınavında yapılan değişikliğin, mesleki-teknik ortaöğretim ile bu okullardan mezun olan öğrencilerin, yükseköğretimde tercih ettikleri program türleri arasında belirli bir oranda uyumu sağladığı görülmektedir. Mesleki-teknik eğitim gören öğrencilerin, kendi alanları dışındaki yükseköğretim programlarına geçişi, önemli oranda azalmıştır.Yeni sınav sistemi ile, mesleki-teknik eğitim ve yükseköğretim arasındaki ilişkide, mesleki-teknik eğitim kurumlarının, asıl işlevine bir ölçüde kavuştuğu söylenebilir.

Yine olumlu bir gelişme de, genel ortaöğretim çıkışlı öğrencilerden, lisans düzeyindeki mühendislik, uygulamalı sosyal bilimler, hukuk, siyaset bilimi ve eğitim programlarına girenlerin sayısı artarken; teknik eğitim, mesleki eğitim, din kültürü ve ahlâk bilgisi öğretmenliği ve ilâhiyat programlarına girenlerin sayısının, çok büyük oranlarda azalmasıdır.

Üniversiteye girişteki başarının bir ölçütü, mezunların üniversiteye giriş oranlarıdır. Çizelge 6'da, okul türlerine göre 1995-2000 yıllarında yapılan üniversite sınavlarındaki başarı oranları verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü gibi, okulların üniversiteye girişteki başarı oranları yıldan yıla değişmektedir. Bu değişmelerin hangilerinin yeni sınav sisteminden kaynaklandığını söylemek, kimi okullar için zordur. Ticaret Meslek Liselerinde, 1999 ÖSS'de 1998 ÖSS'ye göre bir artışın olmasını; Endüstri Meslek ve Sağlık Meslek Liselerindeki son üç yıldaki iniş çıkışları; Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde, uygulamadan iki yıl sonra yaşanan düşüşü, yeni sınav sistemiyle ilişkilendirmek, pek gerçekçi olmayabilir.

Çizelge 6. Okul Türlerine ve Yıllara Göre Yükseköğretim Programlarına (Lisans+Önlisans+Açıköğretim) Yerleşen Öğrencilerin Başvuran Öğrenci Sayısı İçindeki Oranları (% olarak)

Okul Türü	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Öğretmen Liseleri	38.5	49.9	56.5	55.4	64.7	68.4
İmam Hatip Liseleri	13.8	12.3	13.9	17.8	16.7	15.2
Ticaret Meslek Liseleri	16.7	15.6	16.1	14.8	16.5	16.5
Teknik Liseler	28.8	34.1	35.0	33.4	27.6	27.4
Endüstri Meslek	10.7	9.6	9.6	7.5	8.7	7.0
Kız Meslek Liseleri	12.1	10.6	11.1	9.4	13.5	17.8
Sağlık Meslek Liseleri	33.4	40.2	30.8	22.8	27.8	21.8
Otel. ve Tur.	26.5	23.8	24.2	26.3	26.1	24.3
Sek. Mes. Liseleri	29.8	39.9	47.3	32.8	61.0	60.2
Diğer Meslek Liseleri	38.5	43.2	48.1	47.0	41.1	41.7

Kaynak: Ö.S.Y.M. Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları,1999 (2000 verileri,kaynak kitapçığa ÖSYM Sınav Hizmetleri Bölümü yetkilileri tarafından eklenmiştir).

Kimi okullardaki oranların son üç yıldaki değişimlerinde bir düzen olması, bunları yeni sınav sistemiyle ilişkilendirmeyi kolaylaştırmaktadır. Öğretmen Liselerinde, 1998 ÖSS'de 55,4 olan oran,1999'da 64,7'ye ve 2000'de 68,4'e yükselmiştir. İmam Hatip Liselerindeki giriş oranı, 1998'de 17,8 iken; son iki yılda azalarak, 2000'de 15,2'ye gerilemiştir. Aynı gerileme Teknik Liselerde (1998:33,4;1999:27,6) ve diğer meslek liselerinde de (1998: 47 ; 1999: 41,1) görülmektedir. Kız Meslek Liseleri ve Sekreterlik Meslek Liselerinde ise, yeni sınav sisteminden sonra hızlı bir yükseliş gerçekleşmiştir. Giriş oranlarına göre olumlu yönde etkilenmelerin, alan katsayısı ve ek katsayı uygulamasından; olumsuz yönde etkilenmelerin ise, özellikle İmam Hatip Liseleri,Teknik Liseler ve Sağlık Meslek Liselerinde olduğu gibi, öğrenci sayısının çokluğuna karşın, alan katsayısı uygulaması nedeniyle, başvurulabilecek program türünün ve bu programların kontenjanlarının azlığından kaynaklandığı söylenebilir.

Yeni sınav sisteminin yükseköğretime geçişteki etkileri açısından incelenmesi gereken bir konu da, mesleki-tekniik ortaöğretimden, yükseköğretim kurumu olan meslek yüksekokullarına geçişteki değişimlerdir. Bu konudaki sayısal bilgilerin yer aldığı Çizelge 7'de ki

bilgilere göre, mesleki-teknik ortaöğretimden mesleki yüksekokullara geçen öğrenci sayısı, 1998'de 32 922'ye gerilemişken; bu sayı, yeni sınav sisteminden sonra büyük bir artışla 48 489'a çıkmıştır. Mesleki-teknik ortaöğretim öğrencilerinin meslek yüksekokullarına yerleşenler içindeki oranı, 1995'de % 42,2'lik bir orandan, 1998'de % 37,2'ye kadar gerilemiş; 1999'da ise, % 48,4'e yükselmiştir. Bu sayı ve oranlar, meslek yüksekokullarının, mesleki-teknik eğitimin doğal uzantısı olması nedeniyle, yeni sınav sisteminin mesleki-teknik ortaöğretim üzerindeki olumlu etkisini gösterir.

Çizelge 7. Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Çıkışlı Adaylardan Meslek Yüksekokullarına Yerleşen Öğrenci Sayıları ve Oranları

Yıl	Mesleki ve Teknik Lise Çıkışlı Adaylardan	
	MYO'na Yerleşenlerin Sayısı	MYO'na Yerleşenler İçindeki Oranı
1995	28 909	42.2
1996	32 784	41.3
1997	38 486	38.2
1998	32 922	37.2
1999	48 489	48.4

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim Raporu, 2000.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin, kendi alanlarındaki yükseköğretim kurumlarına geçişlerini daha da arttırmak için, meslek yüksekokullarından mezun olan başarılı öğrencilerin, kendi alanlarındaki lisans programlarına devam olanaklarını genişleten dikey geçiş yönetmeliği hazırlanmış ve 2000-2001 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Bunun yanı sıra, mesleki ve teknik lise mezunlarının meslek yüksekokullarına sınavsız geçişlerini sağlayacak yasa çıkarılmıştır (YÖK Yükseköğretim Raporu, 2000; MEB, Türk Milli Eğitiminde Reform Niteliğinde Yeni Düzenlemeler, 2001).

Çizelge 8, mesleki-teknik öğretim son sınıftaki öğrencilerden, yükseköğretim lisans ve önlisans programlarına yerleşenlerin, mesleki-teknik eğitimin toplamı içindeki (Mesleki-teknik eğitim toplam=Son sınıf + Mezun yerleşmemiş + Daha önce yerleşmiş + Bir yükseköğretim kurumunu

mustafa ayral

bitirmiş) oranlarını göstermektedir. Çizelgeye göre, son sınıf düzeyindeki öğrencilerden, yükseköğretime başvuran, lisans ve önlisans programlarına giren öğrencilerin, mesleki-tekniik eğitimdeki toplam başvuran ve lisans, önlisans programlarına yerleşenler içindeki oranı, 1999 ÖSS'de, 1998 ÖSS'ye göre önemli ölçüde artmıştır. Bu artış, öğrenci sayıları açısından, lisans programlarına girenlerde % 128; önlisans programlarına girenlerde % 38,2 ve başvuranlarda % 37,5'dir. Bu artışların oranının çok yüksek olması, yeni sınav sisteminin etkisini ve okulda verilen öğretimin, yükseköğretime girişteki önemini arttırdığını gösterir. Bu sonuç, sınav sistemindeki düzenlemenin amaçlarından da birisidir. 2000 ÖSS'de ise, son sınıf düzeyindeki öğrencilerinin oranlarının, 1999'daki oranlara göre önemli ölçüde gerilediği görülmektedir. Bu gerilemeye rağmen bile, 2000'deki oranlar, özellikle lisans programlarında 1998'dekilere göre , yüksektir.

Çizelge 8. Yıllara Göre Mesleki-Teknik Eğitimde Son Sınıf Düzeyinde Yükseköğretime Başvuran ve Yerleşenlerin Mesleki-Teknik Eğitim İçindeki Oranları

Yıl	Son Sınıf Düzeyinde						Mesleki-Teknik Eğt. Toplamı		
	Başvuran		Yerleşen				Başvuran	Yerleşen	
	Sayı	%	Lisans	%	Önlisans	%		Lisans	Önlisans
1997	191447	36.4	10350	29.4	8801	21.8	525722	35123	40315
1998	139734	28.2	7676	23.1	7219	19.6	495126	33194	36695
1999	219714	38.8	10983	52.7	14902	27.1	565677	20827	54830
2000	182044	34.1	8341	38.0	14080	22.9	533555	21932	61244

Kaynak: Ö.S.Y.M. Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları, 1999 (2000 verileri, kaynak kitapçığa Ö.S.Y.M. Sınav Hizmetleri Bölümü yetkilileri tarafından eklenmiştir).

Yükseköğretime girişte, yeni uygulamanın etkilerinin inceleneceği bir konu da, okul türlerine göre, lise son sınıf düzeyinde, yükseköğretim kurumlarına (Açıköğretim dahil) başvuran ve yerleşen aday sayılarındaki değişimdir. Bu konudaki veriler, Çizelge 9'da yer almaktadır. Çizelgedeki verilere göre, Öğretmen Lisesi öğrencilerinden bir yükseköğretim kurumuna yerleşenlerin sayısı, 1996'dan 1998'e kadar benzer bir oranla artmakta; bu artış, 1999'dan sonra daha da hızlanmaktadır. Başvuran öğrenci sayıları

mustafa ayrıl

İncelendiğinde, 1999 ve 2000'deki artış hızının, başvuran öğrenci sayısının artmasından büyük ölçüde bağımsız olduğu görülmektedir. İmam Hatip Liselerinde, 1999 yılındaki gelişmeyi değerlendirmek, 1998 ÖSS'deki başvuran öğrenci sayısındaki anormal düşüş nedeniyle, zordur. 1999'a göre 2000 sayıları değerlendirildiğinde ise, hem başvuran öğrenci sayılarında, hem de yerleşen öğrenci sayılarında, yaklaşık % 50'lik bir düşüşün olduğu görülmektedir. Ticaret Meslek, Kız Meslek, Sağlık Meslek, Otelcilik ve Turizm Meslek ve Sekreterlik Meslek Liselerindeki başvuran ve yerleşen öğrenci sayısındaki değişim, artış yönündedir. Bu okul türlerinde, yeni sınav sisteminin getirdiği olumlu etkiler görülmektedir.

Çizelge 9. Okul Türüne Göre Lise Son Sınıf Düzeyinde Yükseköğretim Kurumlarına Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları (Lisans + Önlisans + Açıköğretim)

Okul Türü	1996		1997		1998		1999		2000	
	Başv.	Yerl.	Başv.	Yerl.	Başv.	Yerl.	Başv.	Yerl.	Başv.	Yerl.
Lise	286728	40856	276287	44726	227810	41988	218670	37652	201585	28426
Lise((Yb.DilAğ.Prg.Uuy).	-	-	-	-	-	-	27926	14312	38675	20237
Özel Lise	2227	813	2687	1139	3227	1422	3639	1864	3357	2638
Anadolu Lisesi	14884	8396	13217	7897	12398	7813	20335	13910	22426	14962
Yb.DilEğ.Yapan ÖzelLis	9525	5540	10411	6243	10461	6582	11111	7755	11752	7793
Fen Lisesi	1138	829	848	598	848	553	2319	1787	2957	2322
Özel Fen Lisesi	1000	653	1086	717	1397	897	1469	1144	1412	1122
Askeri Lise	440	98	336	100	202	83	183	100	241	100
Akşam Lisesi	1205	420	978	320	146	34	44	10	4	1
Özel Akşam Lisesi	-	-	-	-	394	112	1269	360	1955	435
Açıköğretim Lisesi	6502	2677	8139	3378	9351	3089	14318	5302	9383	2058
Çok Programlı Lise	11890	1144	15299	1573	14719	1351	17354	1575	20765	1828
And.Güz.San.Lisesi	379	47	379	36	386	46	603	76	678	85
Lise Çıkışlılar Toplamı	335918	61473	329667	66727	281339	63973	319240	85847	315190	81012
Öğretmen Lisesi	4260	2127	3963	2241	4716	2615	5951	3851	6346	4341
İmam Hatip Lisesi	45382	5574	44562	6204	4096	730	68991	11498	36461	5559
Ticaret Mes. Lisesi	41347	6441	35336	5694	35844	5287	39768	6551	41884	6919
Teknik Lise	5560	1895	6326	2213	6923	2311	8720	2411	7291	1997
Endüstri Mes.Lisesi	77859	7506	66241	6339	58039	4359	63659	5568	56176	3942
Kız Meslek Lisesi	17789	1882	17438	1937	17055	1609	18570	2509	17311	3087
Sağlık Meslek Lisesi	12545	5040	14168	4363	9253	2108	9343	2597	11565	2517
Otel.Tur.Meslek Lisesi	1577	375	1646	399	1862	489	2999	784	3212	779
Sekreterlik Mes. Lisesi	148	59	150	71	229	75	205	125	201	121
Ast.Hz.veAst.Snf.Okulu	29	8	9	5	18	5	6	3	1	0
Diğer Meslek Liseleri	1401	605	1608	773	1699	799	1502	617	1596	666
Meslek Lisesi Çıkışlılar	207897	31512	191447	30239	139734	20387	219714	36514	182044	29928
Genel Toplam	543815	92985	521114	96966	421073	84360	538954	122361	497234	110940

mustafa ayal

Kaynak: Ö.S.Y.M. Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları, 1999 (2000 verileri, kaynak kitapçığa Ö.S.Y.M. Sınav Hizmetleri Bölümü Yetkilileri tarafından eklenmiştir).

Yeni sınav sisteminin olumsuz olarak etki gösterdiği okul türleri Teknik ve Endüstri Meslek Liseleridir. Her iki okul türünde de, uygulamanın ilk yılında bir artış, ikinci yılında ise düşüş gerçekleşmiştir. Ama, Endüstri Meslek Liselerinde zaten, 1996,1997 ve 1998'de yükseköğretim kurumlarına yerleşenlerin sayısında sürekli bir düşüşün olduğu görülmektedir. Bu düşüş seyri, uygulamadan sonraki ilk yılda, artışa dönüşmüştü; ama ikinci yılda yeniden düşüşe geçmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmamakla birlikte, Astsubay Hazırlama ve Astsubay Sınıf Okullarındaki gelişme ilgi çekicidir. Bu okullarda, 1996 yılından başlayan gerileme süreci, 2000 ÖSS'de yerleşenlerin sayısının sıfıra inmesiyle sonuçlanmıştır. Son iki yıldaki gerilemede, yeni uygulamanın etkisi hakkında, değişim seyrinin sürekli azalma yönünde olması nedeniyle kesin bir şey söylenmesi olası değildir.

Meslek lisesi çıkışlıların toplamına bakıldığında, yeni uygulamanın olumlu etkilerini görmek mümkündür. Yeni uygulamayla ilgisi olmayan 1997 öğretim yılından 1998'e geçişte, başvuran öğrenci sayıları % 27'lik bir azalmayla 191 447'den 139 734'e; yerleşen öğrenci sayıları ise, % 32.5'lik bir azalmayla 30 239'dan 20 387'ye gerilemiştir. Uygulamadan sonraki ilk yılda, başvuran ve yerleşen öğrenci sayısında çok büyük bir artış olmuş; başvuran öğrenci sayıları % 57,2 artarak 139 734'den 219 714'e; yerleşen öğrenci sayıları da, % 79,1 artarak 20 387'den 36 514'e yükselmiştir. Ama, uygulamadan sonraki ikinci yılda düşüş gerçekleşmiştir. Bu düşüşe rağmen bile, 1998'e göre 2000'deki değişim, başvuran öğrenci sayılarında % 30,2'lik, yerleşen öğrenci sayılarında ise % 46,8'lik bir artıştır.

DEĞERLENDİRME

Yükseköğretime girişte, belirli amaçlarla gerçekleştirilen yeni düzenlemenin, büyük oranda amacına ulaştığı söylenebilir. Temel olarak, alan katsayısı uygulamasıyla ortaöğretim ve yükseköğretim arasında program bütünlüğünün sağlanması amacının gerçekleşmesinde, önemli gelişmeler

mustafa ayrıl

olmuştur. Mesleki-teknik ortaöğretim öğrencilerinin kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarına geçişlerindeki artış, alan dışındaki programlara geçişlerdeki düşüş, yeni sınav sistemi açısından olumlu, eğitim sistemi açısından ise, hedeflenen bir gelişmedir. Mesleki-teknik ortaöğretim öğrencilerinin meslek yüksekokullarına girişteki oranlarının artması; yükseköğretime başvuran ve lisans, önlisans programlarına yerleşen öğrenci sayıları açısından, mesleki-teknik ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin mesleki-teknik eğitim içindeki oranının artması; mesleki-teknik eğitim içinde, gereksinim duyulan alanlardaki öğrenci sayılarının, mesleki-teknik eğitimin toplamı içindeki oranlarının artması; gereksinim olmayan alanlarda bu oranların azalması, yeni sınav sisteminin olumlu getirileridir.

Yeni uygulamanın, mesleki-teknik eğitimde yaratacağından çekinilen, öğrenci sayılarında azalma konusunda, korkulan olmamış, erkek teknik öğretimdeki öğrenci sayılarının belirli bir oranda azalmasının dışında olumsuz bir gelişme yaşanmamıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 39. maddesinde, "yükseköğretimin bütünü kapsayan ve ortaöğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur", denilmektedir (1739 Sayılı Milli Eğitim temel Kanunu). Yeni sınav sistemi, her ne kadar bir yükseköğretimi planlama kararı olmasa da, ortaöğretim ve yükseköğretim arasındaki program bütünlüğünü önemli ölçüde sağlaması açısından olumlu bir eğitim politikası olarak görünmektedir.

Bu gelişmelerin yanı sıra, ortaöğretim ile yükseköğretim arasında program bütünlüğünün sağlanması konularında, daha çok olumlu gelişmenin gerçekleşebilmesi için, yeni düzenlemelere gidilmesi gerekliliği vardır. Özellikle, mesleki-teknik eğitimde, gereksinim olan alanlara öğrenci çekebilmek için, bursluluk ve yatılılık gibi olanakların ve bu okulların devamı olan yükseköğretim kurumlarının, özellikle lisans düzeyinde çeşitliliğinin ve kapasitesinin artırılması yararlı olabilir.

Temelde alan katsayısı uygulamasını kapsayan yeni sınav sisteminin olumlu getirilerine karşılık, bir kaç noktanın göz önünde tutulmadığı söylenebilir. Bunlardan birincisi, yeni düzenleme 1998'de duyurulmuş ve 1999 ÖSS'de uygulanmaya başlanmıştır. 1998-99 ve daha sonraki öğretim yıllarında, ortaöğretim kurumlarına yeri kayıt yaptıran öğrenciler, yeni sınav sisteminin getirdiği düzenlemelerden haberdar olarak bu okullara kayıt yaptırırlarken; 1997-98 ve daha önceki öğretim yıllarında yeni kayıt yaptıranlar, eski sınav sisteminin var olduğu koşullarda kayıt yaptırmışlardır. Böylelikle, uygulamadan önce kayıt yaptıran öğrencilerin, eski sınav sisteminde geçerli olan ve kazanılmış sayılabilecek hakları ellerinden alınmış olmaktadır. Oysa

mustafa ayrıl

uygulamaya, okul türlerinin öğrenim sürelerine göre, kararın alınmasından önceki yıllarda kayıt yaptıran öğrencilerin mezun olmalarından sonra başlanması, daha doğru bir uygulama olabilirdi.

Diğer bir konu da, eğitimde yönlendirme sisteminin iyi işliyor olması gereğidir. İlköğretimden sonra başlayan program çeşitliliğinde, ortaöğretimde belirli bir alana, kola ve bölüme girmiş bir öğrencinin; gerçekten ilgisi ve yeteneği doğrultusunda o alana girmiş olması gerekir. İyi bir yönlendirme sistemi sağlanamadığında, özellikle ortaöğretimden yükseköğretime geçişte, program devamlılığındaki bütünlük ve uyum bozulmakta; ortaöğretim kurumları asıl amaçlarından ve işlevlerinden uzaklaşmaktadırlar. Bu sonucun doğmasında, ilköğretim ve ortaöğretimdeki yönlendirme sisteminde, okullardaki öğrenci sayısına göre standart duruma getirilmiş olan rehber öğretmen sayısındaki çok büyük yetersizliğin ve rehber öğretmenler ile şube rehber öğretmenlerince yürütülen yönlendirme uygulamalarının niteliğinin düşük olmasının payı büyüktür. Özellikle alan katsayısı uygulamasından sonra, yönlendirme sisteminin etkili bir biçimde yürütülmesinin önemi artmıştır ve bunun sağlanması için, gereken çalışmaların yapılması, ön koşul olmuştur. Böylelikle, yeni sınav sisteminden beklenen yararlar, daha da artırılabilir.

Üzerinde durulması gereken bir konu da, alan katsayıları belirlenirken ortaöğretim ile yükseköğretim programlarının ilişkilendirilmesinde hangi ölçütlerin kullanıldığıdır. Yeni uygulama ile, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının kendi alanlarının devamı gibi görünen lisans programları alan dışı sayılmıştır. Örneğin İletişim Meslek Lisesi için İletişim Fakültesi, Teknik liseler için mühendislik programları gibi lisans programları alan dışı kabul edilmiştir. Bu durum ise, yeni sisteme yöneltilen eleştirilerin odak noktasını oluşturmaktadır. Gerçekten de, bu lisans programları mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının devamı mıdır, değil midir, konusunun yeniden üzerinde durulması gerekir gibi görünmektedir.

KAYNAKLAR

Adem, Mahmut, **Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız**, Cumhuriyet Gazetesi Yayını, 2000.

_____, **Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı**, Ankara Üniversitesi Eğitim

Bilimleri Fakültesi Yayını No:172, Ankara: 1993.

AKSOY, Hasan Hüseyin, “**Ekonomik Getirisi, İstihdam ve Piyasaya Dönük Etkileri Açısından Mesleki Teknik Eğitim**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 1, Ankara:1996.

ALKAN, Cevat, Hıfzı DOĞAN, S. İlhan SEZGİN, Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Gazi Üniversitesi Yayını No: 188, Ankar: 1994.

BALCI, Ali, **Örgütsel Sosyalleşme**, PEGEM_A Yayıncılık, Ankara:2000.

BİLGİSEVEN, Âmiran Kurtkan, **Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları**, Divan Yayınları, İstanbul: 1982.

D.İ.E. Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1990-91), D.İ.E. Yayını No:1592

___ , **Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1991-92)**, D.İ.E. Yayını No:1681

___ , **Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1992-93)**, D.İ.E. Yayını No:1739

___ , **Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1993-94)**, D.İ.E. Yayını No:1867

___ , **Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1994-95)**, D.İ.E. Yayını No:1895

___ , **Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1995-96)**, D.İ.E. Yayını No:2078

___ , **Milli Eğitim İstatistikleri:Örgün Eğitim (1996-97)**, D.İ.E. Yayını No:2221

D.İ.E. Milli Eğitim İstatistikleri Şube Müdürlüğü İstatistik Verileri

DOĞAN, Hıfzı, Fatma Hacıoğlu, Ayten Ulusoy, **Okul Sanayi İlişkileri**, Önder Matbaacılık, Ankara:1997.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin, “**Eğitim Planlamasında Yeni Gelişmeler**” Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi: Eğitim Yönetimi ve Planlaması ve Halk Eğitimi, **Milli Eğitim Basımevi, Ankara:1993.**

DPTSekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str>

MEB, Türk Milli Eğitiminde Reform Niteliğinde Yeni Düzenlemeler,
www.meb.gov.tr/haberler/yeni_duzenlemeler/yeni_duzenleme.htm, 2001.

Milli Eğitim Bakanlığı A.P.K. Kurulu Başkanlığı İstatistik Verileri

Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Cilt:62, Sayı:2504, 1999.

Milli Eğitim Bakanlığı İle İlgili Bilgiler, M.E.B. A.P.K. Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara:1998.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 Sayılı Kanun), Milli Eğitimle İlgili Mevzuat, M.E.B. Yayınlar Dairesi Başkanlığı Yayını, İstanbul:2000.

mustafa ayrıl

Milli Eğitim Sayısal Veriler 2000, M.E.B. A.P.K. Kurulu Başkanlığı
Yayını,Ankara:2000

Ö.S.Y.M. 2001 Öğrenci Seçme Sınavı Kılavuzu

Sayısal Veriler Milli Eğitim 1999, M.E.B. A.P.K. Kurulu,Ankara:1999.

ÜNAL, L. Işıl, "**Toplumsal ve Ekonomik Değişme Sürecinde Eğitimin Değişen Rolü**", Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi: Eğitim Yönetimi ve Planlaması ve Halk Eğitimi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1993.

_____, **Türkiye'deki Teknik Ara İnsangücünün Eğitimin Ekonomik Değeri Kapsamındaki Nitelikler Açısından Değerlendirilmesi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara:1987.

Milliyet, 17.09.1998, www.milliyet.com.tr/1998/09/17/text

YÖK Yükseköğretim Raporu, 2000, www.yok.gov.tr/egitim/yuksekogretim

Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran-Yerleşen Aday Sayıları, Ö.S.Y.M. Yayınları, 1999.